

Missiologi i dag – fire kommentarer

Missiologi och Tredje världens kyrkohistoria

CARL F. HALLENCREUTZ

Först lyckönskar jag hjärtligt mina norska kollegor som lyckosamt redigerat den nya handboken *Missiologi i dag*. På den internationella scenen är David Boschs *Transforming Mission* den stora missionsvetenskapliga introduktionsboken. I vår skandinaviska miljö har vi haft Bengt Sundklers *Missionens värld*, som först kom under tidigt 1960-tal, och Olav Guttorm Myklebusts *Misjonskunnskap* från 1976. Min *Tro från Tredje världen* från 1983 var bara en atomistisk ansats. Nu har vi *Missiologi idag* att ta itu med!

Jag ställer mig överraskande positiv till denna nya norska missiologi. Den är informativ. Får jag välja ut några särskilt tilltalande bidrag stannar jag främst inför Oskar Skarsaunes uppslagsrika idéhistoriska översikter (jfr sid. 79-109), Tormod Engelsvikens fräscha och allsidiga översikt över 1900-talets missionstänkande (sid. 133-170) och Kai Kjær-Hansens värdefulla orientering om missionen och judenheten (sid. 262-274).

Därtill kommer att vår nya missiologi är tydlig i sina principiella utgångspunkter. När en författare skriver sin framställning «i ett stycke uppifrån och ända ner», är det lättare att klart redovisa den teoretiska ram som styr framställningen. I ett sammanhållet arbete är frågan om de principiella utgångspunkterna svårare. Här har problemet lösts genom att en modifierad tolkning av Lausanne-fördraget lagts till grund för framställningen.

Självklart kan frågan om missionssyn diskuteras. På nordisk bas har vi NIME som forum för det slags meningsutbyte. Själv står jag nog närmare den Myklebustska kyrkmissionslinjen än den syn som dominerar *Missiologi idag*.

Jag vill emellertid inte driva den frågan längre i detta sammanhang. I stället vill jag från uppsaliensk utgångspunkt ta upp en annan fråga som den innehållsrika norska boken ställer.

Missionsvetenskap är ett allsidigt ämne. Vid det brittisk-nordiska seminariet i Selly Oak, Birmingham, i juni i fjol fick jag tillfälle att illustrera hur olika accenter utvecklas vid olika universitetsinstitutioner i Norden (se vidare NIME-information, 1994).

Missiologi är en del av missionsvetenskapen. Det kan uppfattas snävare och mer precist. Det kan också ges en vid tolkning, som närmast låter missiologien överensstämma med den vidare missionsvetenskapen.

Själv betonar jag gärna sambandet mellan missiologi och missions-teologi och avgränsar därmed ämnet från det mer historiskt anlagda missionsstudiet. I båda fallen räknar jag in Tredje världsperspektivet. Missiologien får därmed lägga vikt vid den missionsteologiska dimensionen av Tredje-världsteologien, på samma sätt som det missionshistoriska studiet måste kvalificeras av Tredje världens kyrkohistoria. Därmed kvalificerar Tredjevärldsperspektivet utgångspunkterna och övergripande tolkningsperspektiv för det missionsteologiska studiet.

Det är främst på denna punkt jag skulle vilja sätta in min kritik av *Missiologi idag*.

Oskar Skarsaune har i sin idéhistoriska översikt varnat för ett renodlat europeiskt perspektiv på kristendomens historia (sid. 80-83). Han erinrar på ett vinnande sätt om kristendomens tidiga historia i vad vi i dag skulle kunna kalla Tredje världen. Hans diskussion om kyrkans historia i Persien och Centralasien från ca. 400-talet till 1300-talet svarer till sin intention mot de perspektiv som jag själv sökt utveckla i *Tredje världens kyrkohistoria*, I från 1993.

Tyvärr fullföljs inte denna lofvärda insats i boken som helhet. Reflektionen om kyrkans mission idag relateras inte mer energiskt till kristendomens fortsatta historia i Tredje världen, som sedan andra världskriget åter medfört att antalet kristna utanför det Donald McGovran kallade Eurica är större än det som vi vant oss vid att kalla kristendomens kärnländer.

Därmed förstärks det intrycket att missiologi i dag främst sysslar med vad västerländska kyrkor och missioner skall fortsätta att göra i världen i stort. Det är emellertid en olycklig inskränkning av ämnet.

Fråga är om inte Tormod Engelsen tröfande underrubrik: «Den tredje verden tar ledelsen» (sid. 151) inte bare gäller den omstridda Bankokkonferensen 1972. Faktiskt formulerar den underrubriken den avgörande missionsteologiska utmaningen inför 2000-talet.

Norsk Lausanne Missiologi i dag

HANS RAUN IVERSEN

Den modne teologgeneration i Norge nøjes ikke med at hvile på fædrenes laurbær. Knapt er Mollands bog Konfesjonskunnskap, hvis af P. G. Lindhardt reviderede udgave fra 1976, vi stadig tager til takke med i Danmark, afløst af den af Peder Borgen og Brynjar Haraldsø redigerede Kristne kirker og trossamfunn (Tapir 1993), før Myklebusts Misjonskunnskap fra 1976 ligeledes overhales af et kollektivt værk Missiologi i dag, redigeret af Jan-Martin Berentsen, Tormod Engelsen og Knud Jørgensen (Universitetsforlaget 1994).

Det er naturligvis prisværdigt og ikke så lidt misundelsesværdigt. Selv om der er grund til saglig skepsis over for forlagernes ideer om bøgers forældelse, så sker der så meget på 20 år, at meget bør siges helt anderledes, hvis man stadig tilsigter i grunden det samme. Det gælder ikke mindst for læreøger, hvor det også for lærerens inspiration er vigtigt, at man ikke er bundet til en bestemt fremstilling, men kan vælge mellem flere – og således perspektivere den valgte ud fra de andre.

Myklebusts bog blev lanceret som «den første fullstendige fremstilling i sit slagg i Norden», mens redaktørerne i indledningen til den nye bog nøjes med – «med tanke på det forholdsvis sparsommelige udvalg av litteratur som fins i Norden på dette området» – at ønske, at «boka forhåpentligvis (vil) være til nytte for enhver som er engageret i kristen misjon og i den misjonsteologiske debatten». Det ønske skal nok blive opfyldt, også blandt mange i Danmark, for Missiologi i dag savner jo sit nordiske sidestykke fuldt så meget, ja egentlig mere end Myklebusts bog, som blev udgivet i en situation, hvor mange af os stadig var glade for at bruge Sundklers mindre voluminøse, men ikke mindre spændende Missionens värld (2. udg. 1970).

Tidstypisk er det, at der i dag skal mere end 20 forfattere til at overhale de bøger, som de store, gamle mænd skrev for 20 år siden. Vi lever i en anden tid og arbejder på en anden måde, som indebæ-

rer mange fordele, men også alvorlige problemer, når missiologerne f.eks. skal have exegeter til hjælp for at få skrevet noget om det bibelske stof. Exegeterne ved naturligvis mest, og kan de tilmed tænke missiologisk som de tre i Missiologi i dag, er det jo flot nok. Men det er ikke særligt betryggende, hvis missiologien overlader Bibelen til fagfolkene, når de samtidig pukker på skriften som eneste teologiske norm. –

Generelt bør der ikke herske tvivl om, at der er meget godt og veludvalgt stof i bogen. Som een af dem, der ofte selv havner i redaktionsstolen, er jeg ikke i tvivl om, at også redaktørerne for Missiologi i dag, har brugt megen tid til at samarbejde bidragene fra de 22 forfattere. Helt lykkedes er det vel ikke, når f.eks. Knud Jørgensen i sit missionsteologiske bidrag om Mission og kirke, gentager en del fra den teologihistoriske del. Men den slags er til at leve med, når vi til gengæld når kompetent rundt om de forskellige emner. Altsammen bør det blot ikke skygge for udfordringen til, at én missiologisk eksistens påtager sig at skrive den næste nordiske missiologi selv. Garvede missiologer har vi en del af. De kommer af sig selv, blot Gud lader dem leve. Og hvorfor skulle ingen af dem kunne skrive en hel bog, selv om det måske kræver en vis arbejdsformmæssig omskoling?

Jeg er glad for lejligheden til at levere denne lille hilsen og kommentar i Norsk Tidsskrift for Misjon. Men jeg er endnu mere glad for, at jeg som anmelderredaktør for Nordisk Missionstidsskrift (den danske søster) har formået vores ansvarshavende redaktør, dr. teol. Mogens Jensen til at anmelde Missiologi i dag for danske lesere. I vores blad no. 3/1994 har jeg – efter et års arbejde med den – udnævnt David Boschs Transforming Mission (Orbis 1991) til at være «generationens bog om missionsforståelse». Ham lod Gud leve akkurat så længe, at han nåede at færdiggøre dette vældige værk ene mand. Og har man så, som jeg, overtaget hans grundsyn på de seks afgørende historiske paradigmer i mission, så er det jo vanskeligt at læse Missiologi i dag uden hele tiden at sidde og lede efter en klar forståelse for, at al missiologi er indlejret i historiske handle- og tankemønstre, som naturligvis kan kvæle missionen, men som samtidigt er et uomgængeligt og velsignet, inkarnatorisk arbejdsvilkår. En sådan forståelse finder man ikke i Missiologi i dag, hvor man i stedet får indtrykket af, at mission – alle farveforskelle til trods – er den ene og samme givne sag til enhver tid. Eksempelvis savner jeg (i Berentsens afsnit) i en bog med hovedsagelig luthersk baggrund en udførligere redegørelse for, at Luther faktisk var en brændende missionsteolog, selv om han tænkte helt anderledes om mission end 1900-tallets missi-

onsbevægelse og til dels også end denne bogs forfattere. Det erklærede, normative lausanne-udgangspunkt synes med andre ord at lukke af for nogle perspektiver, som der også er mission i at fremdrage, selv om de ikke er indfanget i den historiske kompromistekst fra Lausanne-mødet i 1974, der aftrykt som kanon sidst i Missiologi i dag.

«Misjon er den kristne kirkes sendelse til verden», hedder det programmatisk i bogens første sætning, idet det dog straks 10 linier senere tilføjes «Misjonen er... ikke primært kirkens. Den er Guds», mens der i den sammenfattende definition på næste side alligevel fokuseres ensidigt på «kirkens sendelse til verden». Det stemmer med, at mission kort og godt forstås som et «opdrag»: «Befalingen som sådan står ikke til diskusjon», forsikrer man og refererer måske dermed til en særlig norsk studenterguppe, som ikke har brug for at diskutere deres eget kald til at gå ud i alverden i kolonisateurernes og imperialisternes fodspor? Bl.a. i redaktionskollektivets indledning til bogens missionsteologiske del anlægges der imidlertid igen et langt bredere syn, når mission på een og samme tid forankres trinitarisk, ekklesiologisk og soteriologisk.

I lyset af troen på Guds rige, står mission ikke til diskussion, ville jeg sige. I det lys gælder det for os, som for Paulus, at forkynder vi ikke evangeliet, så får vi heller ikke selv del i det. Men at hænge missionen op på en befaling går ikke an, hvis det er indsigt i og inspiration til mission, der er formålet. I hvert fald går det ikke an i en dansk kontekst (uden for visse snævre kredse, som af samme grund netop altid læser en bestemt slags norske bøger). Og bedre bliver det ikke af, at redaktørerne forbigår «missionsbefalingens» tolkningshistorie, såvel som dens historiske kontekst, hvor den først og fremmest er udtryk for en kristningstilladelse for os hedninger og et tilsagn om, at Gud er med alle kristne, hvor de end virker for menneskers discipelskab.

Den traditionelle tolkning af Matt. 28 siger jo, at der er tale om en befaling, og når vi så frem for alt skal bøje os for «Bibelen som autoritet og norm for lære og liv», så går det vel ikke an at drøfte missionens grundlag og motivering nærmere? Det er efter min mening helt nødvendigt. I hvert fald må en – med/eller uden udvalgte fagexegeter forvaltet – bibelvidenskab ikke gøres til en ny «omskærelse», som mennesker skal acceptere, før de kan få lov til at høre kaldet til mission. I sine bidrag om evangeliernes missionsyn fokuserer Hans Kvalbein meget på «befalingen», mens han dog også ved, at det hos Johannes er «den glade og trygge Kristustro, som driver vidnesbyrdet fram». Men hvis det kan være sådan hos Johannes, hvorfor så ikke hos os?

I afslutningen på den missionsteologiske del giver Engelsviken Bosch ret i, at menneskene og tiden grundlæggende er anderledes i dag end for blot 50–100 år siden. Men just derfor må missionsforståelsen også risikere at blive det. I hvert fald hvis man ikke har et selv-kørende missionsetablisement at falde tilbage på. Det er i Missiologi i dag – al koncentration om Lausanne-perspektiverne til trods – en betydelig åbenhed i forhold til en ny forståelse af mission, således også i bogens afsluttende del, hvor missionens billeder og horisont (med Bosch) findes i Kristi inkarnation, kors, opstandelse og himmelfart samt i Helligåndens sendelse og Kristi genkomst. For alle disse centrale billeder gælder det, at de hverken kommer i stand i kraft af eller munder ud i en befaling. Tværtimod er der her tale om gaver, som kun kan bevares ved at videregives.

Kommentar til boka Missiologi i dag

AASULV LANDE

På første sida i «Missiologi i dag» står det ei personleg helsing frå ein av forfattarane: «Til Aasulv med ønsker om alt godt i din nye tjeneste». Det seier seg sjølv at ei vennleg helsing frå ein god kollega stemmer sinnet positivt til boka. Det er viktig at meningsutvekslingar om ei bok som dette skjer innan den gode og vennskapelege atmosfæren som er etablert i nordisk misjonsvitenskap. I utgangspunktet vil eg be om at mine vurderingar blir tolka på ein slik måte.

Boka gir ei klar kjensle av at ein står overfor eit seriøst og vel planlagt arbeid. Ikkje berre utstrålar boka eit engasjement, ho er også velstrukturert og har godt utarbeidde register og tabellar. Ei fyldig literaturliste leier studenten til vidare arbeid med problematikken.

Men altså engasjement. Boka framstår ikkje berre som eit resultat av eit akademisk studium, ho er ennå meir ein del av ein misjonsprosess. For forfattarane er misjonsvitenskapen underordna misjonen. Det viser seg ikkje minst i at boka endar med ein bolk om strategi. Etter studiet skal studenten ut på gater og strede.

Engasjementet gjeld «verdensmisjonens prioritet og nødvendighet», og redaktørane knytter dette engasjementet til Lausannerørsla, den evangelikale misjonsrørsla som markerte si tyngd ved verdsmissjonskonferansen i Lausanne 1974.

I samsvar med teologien i Lausanne-rørsla utviklar forfattarane eit

dynamisk misjonsbegrep som omfattar religionsteologi, evangelisering og diakoni. Misjonen blir uttrykkeleg basert i guddommens trinitariske karakter.

Eg bøyer meg vørdsam for engasjementet, men det misjonsbegrep som forfattarane i stort utviklar skil seg frå mitt misjonsideal. Eg ville lagt større vekt på dialogens rolle i moderne misjon, med den søking, leiting men også spenning som dette inneber. Eg ville også lagt større vekt på moderne frigjeringssteologi og det positive tilskot frigjeringssteologien har gitt til moderne misjon. Eg ville gjerne sjå meir fornying og spenning. Når forfattarane i det store og heile ikkje får fram desse nye momenta, heng det kanskje saman med at dei ikkje har tatt sitt eige trinitariske misjonsgrunnlag på alvor. I staden for å legge vekt på trinitetens dialektikk og mysterium knytter dei tre hovudredaktørane triniteten til biblisme. Misjonen blir nemleg eit oppdrag: «Å gjøre alle folkeslag til disipler, har fra starten vært det klare oppdrag (s. 15). Denne oppdragstenkinga får autoritære former. «Den guddommelige og trinitariske forankringen av misjonen innebærer at kirken er bundet av dette oppdrag.» Trinitetsgrunnlaget blir eit band, det dreier seg om ei «befaling»: «Befalingen som sådan står ikke til diskusjon» (s. 16).

Det er her eg melder pass. Enn om befalinga hadde stått til diskusjon? Enn om forfattarane hadde våga å gå kritisk inn i eit legalistisk misjonsgrunnlag og lytte til korleis det kristne evangeliet bør lyde i dag? Eg spør vidare: Er evangeliet tent med denne autoritære form, kjem ikkje her evangeliets frigjerande kraft i skuggen av eit autoritært påbod? Vanlegvis likar eg ikkje å underbygge påstandar med Luther-sitat. Men her saknar eg ein god porsjon luthersk fridom og luthersk evangelium. Her hadde eg gjerne sett litt av den spiritualitet som Luther gav uttrykk for da han sa: «Mens eg drikk mitt glas øl, veks Guds rike». Heller enn å surre kyrkja fast til eit påbod, ville eg ha teikna det trinitariske grunnlag som evangelisk fridom og tillit til Guds eige eksperiment.

Mitt hovudspørsmål til forfattarane, og særleg redaktørane, er da: Kunne de tenke dykk ei djervare tilknytning mellom misjonen og den treeininge Gud, mindre restriktiv, mindre apologetisk? Med det meiner eg, kunne de ta sjølve misjonsbefalingas validitet opp til debatt? Kunne de seriøst ta opp misjonsselskapets validitet til debatt? Kunne de ta opp vestleg misjons validitet til debatt? Eg trur nemleg ikkje at den nødvendige fornying av misjonen ligg i å gjenta gamle sanningar, men i å stille seg opent for den Gud som gjer alle ting nye.

Missiologi som samarbeidsprosjekt

TORE LAUGERUD

Utgivelsen av den nye læreboka *Missiologi* i dag markerer en milepæl i norsk misjonsteologi. Gjennom denne trer det fram et mer samlet og faglig slagkraftig evangelikalt missiologisk miljø i Norge – forhåpentligvis et tegn på at samlingen av den evangelikale bevegelse internasjonalt også er i ferd med å bære nasjonale frukter.

Boka består av bidrag av hele 22 forskjellige forfattere med til dels svært ulike ståsted konfesjonsmessig og organisasjonsmessig. Redaktørgruppa skal ha honnør for at de har tatt på seg og gjennomført en slik oppgave, den er nemlig ikke uten omkostninger arbeidsmessig og resultatmessig.

På mange måter kjennes det vemodig og som et tap at de sterkt personlig pregede og profilerte helhetsframstillingene fra de gamle gigantene Bengt Sundkler og O.G. Myklebust er på vei ut. Den nye samarbeidsmodellen som *Missiologi* i dag representerer er imidlertid ikke uten gevinster. Den rommer muligheter til å arbeide seg fram til et felles grunnlag, felles terminologi og felles temaer man er opptatt av på tvers av organisasjons- og kirkegrenser (og faggrenser).

Karakteristisk for *Missiologi* i dag er at den ikke drives av et nøytralt vitenskapsideal, men av forfatternes engasjement for saken: I så måte er den i slekt med den tredje verdens teologi som ofte skiller seg fra vestlig teologi ved dens nære tilknytning til kirkens liv og praksis. Men dermed rammes den også av en innebygget svakhet ved en slik måte å drive teologi på: det kritiske perspektiv i forhold til eget ståsted og forutsetninger kan lett begrenses.

Det ville være misforstått å beskyldte forfatterne for å være: «Lausanne-fundamentalister». For dem er Lausanne-pakten først og fremst en mektig inspirasjonsfaktor, ikke et autoritativt grunnlag for teori og praksis. Da er det nok mer problematisk at svært mange av forfatterne driver sine missiologiske studier knyttet til institusjoner som skal tjene bestemte organisasjoners og kirkesamfunns behov og interesser.

Allikevel vil det være urettferdig å hevde at boka kun er et speil av tradisjonelle norske spørsmålstillinger og svar. Etter min oppfatning er boka karakterisert av at den ut fra en klar forankring i hovedsporet av norsk misjonsvirksomhet formidler et nødvendig og fruktbart møte med internasjonal, økumenisk (hovedsaklig, men ikke utelukkende evangelikal) misjonstenkning.

At boka legger seg på en slik «midtlinje» innebærer at den vil være anvendelig og bli brukt i forholdsvis brede lag. Samtidig vil den provosere fløyene. Representanter for en radikal religionsteologi med fokus på dialog vil trolig bli sterkt utfordret. Likedan vil mange finne at boka overfokuserer den menneskelige forpliktelse og menneskers aktiviteter og strategiske geskjeftighet på bekostning av en mer «kvietistisk» Missio-Dei tenkning. En slik innvending skal ikke avfeies for snart, selv om boka også her i det store og hele inntar en nyansert balanse.

På den konservative siden vil trolig enkelte ha vansker med den type inkarnasjonstenkning som bærer f.eks. avsnittet om kontekstualisering. Videre vil nok mange mene at boka burde ha trukket et skarpere skille mot kirkeøkumenikken. Noe av det mest bemerkelsesverdige ved boka er etter mitt syn hvor nært Knud Jørgensen og Sigrun Møgedal knytter sammen økumenisk og evangelikal tenkning i de tunge artiklene om «Misjon og kirke» og «Misjon og diakoni.» Dette er trolig et uttrykk for hvordan det siste tiårets økte internasjonale tilnærming mellom den økumeniske og den evangelikale bevegelse gjenspeiles i en norsk sammenheng.

Boka er naturlig nok ujevn. Enkelte av bidragene er unødig ordrike uten at det nødvendigvis fører en i dybden av spørsmålsstillingene. En del av stoffet er lite spennende. Vi har lest det før, enten i større fremstillinger av samme forfatter eller hos andre. Hvordan en fremstillingsmessig skal håndtere tilfanget av katolsk missiologisk tenkning er et komplisert problem som bør finne en bedre løsning enn gjennom løse revne «katolske anhang». Ønsket om å framstå som aktuelle kan drives for langt. Tom Houstens bidrag oppleves f.eks. som uaktuelt allerede før boka har kommet i trykken!

Men boka har også meget leservennlige bidrag. Oskar Skarsaunes endevending av vestlig dominanstenkning i kirkehistorien (kp. 5-6) skiller seg ut og bør gjøres til obligatorisk lesning for alle teologi- og kristendomsstudenter. Jeg vil også framheve det knappe, men drivende gode Grunntrekk i misjonens teologi (kp. 9), som hele redaktørgruppa står bak. Trolig hadde boka tjent på om dette hadde vært foranstilt som bærende for hele fremstillingen, og fått en enda bredere utfoldelse.

Kai Kjær-Hansens bidrag om «Misjon og det jødiske folk» (kp. 14) og Knud Jørgensen: «Misjon og kirke» (15), er etter mitt syn også blant bokas høydepunkter. Hans Kvalbeins Misjon i evangeliene og Apostlenes gjerninger gir en meget god framstilling av synoptikerne og Acta. Til Johannesevangeliet er imidlertid Anton Friedrichsens framstilling i «Den nedbrutna skiljemuren» fremdeles uovertruffen.

Birger Olsson gir en meget interessant framstilling av 1 Petersbrev. Han bygger på synspunktene i Leonard Goppelts banebrytende kommentar, men gir disse en spesifikk missiologisk anvendelse som enda ikke har blitt oppfattet og tilstrekkelig utfoldet innen misjonsteologien.

Hvordan skal en alt i alt bedømme Missiologi i dag? I hvor stor grad er den et uttrykk for en snever Lausanne-missiologi tolket med norske øyne? Et svar på det spørsmålet tror jeg vi best kunne få dersom det neste missiologi prosjektet hadde blitt et tilsvarende samarbeidstiltak med tredje verden teologer i forfatterrollen. Kanskje er tilretteleggingen av et slik prosjekt en aktuell utfordring til norske og skandinaviske missiologi-miljøer?